

AHDE VEFA SÖZE SADAKAT

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: مَا خَطَبَنَا نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ إِلَّا قَالَ:
”لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ، وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ.“

Enes b. Mâlik şöyle demiştir:

“Allah’ın Peygamberi (sav) bize hutbe verdiği zaman
mutlaka şöyle buyururdu:

*‘Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur;
ahde vefa göstermeyenin ise dini yoktur.’”*

(HM12410 İbn Hanbel, III, 134)

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا فِي غَيْرِ كُنْهِهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ.“

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”لَا تُمَارِ أَخَاكَ وَلَا تُمَارِضْهُ وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدَةً فَتُخْلِفْهُ.“

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”إِذَا وَعَدَ الرَّجُلُ أَخَاهُ وَمِنْ نَيْتِهِ أَنْ يَفِي لَهُ فَلَمْ يَفِ وَلَمْ يَجِئْ لِلْمِيعَادِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ.“

عَنْ عَبْدِ بَنِي الصَّامِتِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ:
”اضْمَنْوْا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ، اضْمَنْ لَكُمْ الْجَنَّةَ، اضدُقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ،
وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ، وَأَدُّوا إِذَا أُتِمْتُمْ، وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَغُضُّوا
أَبْصَارَكُمْ، وَكَفُّوا أَيْدِيَكُمْ.“

Ebû Bekre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:
“Kim bir zimmiyi (antlaşmalı bir gayri müslim vatandaşı) antlaşmalıyken
öldürürse Allah ona cenneti haram kılar.”

(D2760 Ebû Dâvûd, Cihâd, 153)

İbn Abbâs'tan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle
buyurmuştur: “Kardeşinle (düşmanlığa varan) tartışmaya girme, onunla
(kırıcı şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme.”

(T1995 Tirmizî, Birr, 58)

Zeyd b. Erkam'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle
buyurmuştur: “Kişi yerine getirme niyetiyle kardeşine bir söz verir, ancak onu
yerine getiremez ve zamanında sözünü tutamazsa günahkâr olmaz.”

(D4995 Ebû Dâvûd, Edeb, 82)

Ubâde b. Sâmit'ten nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle
buyurmuştur: “Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de
size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz
verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin,
iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi
(haramdan) çekin.”

(HM23137 İbn Hanbel, V, 323)

Allah Resûlü'nün ashâbından Enes b. Nadr, Bedir Gazvesi'ne katılamamıştı. Buna çok üzölmüş, "Allah, Resûlullah'la birlikte bir savaşta bulunmamı nasip ederse, ne yapacağımı o görecektir." diyerek duygularını ifade etmiş, ancak ileri gitmekten de çekinmişti. Aslında bu, Allah'a ve Allah adına verilmiş bir sözdü. Sonraki yıl Resûlullah'la birlikte Uhud Savaşı'na katıldı. Enes için, verdiği sözü tutmanın zamanıydı. Ayneyn Geçidi'nde konuşlandırılan okçuların yerlerini terk etmesi üzerine yaşanan kargaşada Resûlullah'ın öldüğü haberi yayıldı. Müslümanlar sağa sola kaçışmaya başladı. Bu kargaşa esnasında Enes, gözünü bile kırpmadan müşriklerin üzerine yürürken Sa'd b. Muâz ile karşılaştı. Sa'd, "Ey Ebû Amr! Nereye?" diye sorduğunda Enes'in cevabı, "Cennetin kokusu ne kadar hoş, Uhud'un gerisinden bu kokuyu alabiliyorum." oldu. O, korkusuzca ilerlemeye devam etti, savaşta ve şehit oldu. Öyle ki vücudu seksenden fazla yara aldı. Şehitlerin kimliklerini belirleme çalışmasından sonra, kız kardeşi Rübeyyi', "Kardeşimi sadece parmak uçlarından tanıyabildim." demişti.

Enes b. Nadr verdiği sözü tutmuştu. Allah Teâlâ, "Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir, kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir."¹ âyetiyle, Enes b. Nadr gibi yiğitlere övgü yağdırmıştı.²

"Allah'a verdiğiniz sözü tutun."³ hitabının anlamını kavrayan Müslümanlar, Allah'a ve Resûlü'ne verilen sözlerin, yerine getirilmeye en lâyık olan ahitler olduğunun bilincindedirler. Allah'a verilen söz, O, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğunda, "Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)." şeklinde verilen cevapta yatmaktadır.⁴ Kelime-i tevhid veya kelime-i şehâdet ile yenilenen ve "kâlû belâdan beri Müslüman'ım." ifadesiyle dilimizde yer edinen bu ahit, can ile, mal ile veya maddî-mânevî türlü fedakârlıklar gerektirmektedir. Müslümanlar, bu özverinin farklı örneklerini, tarih boyunca ortaya koymuşlardır. Zira bilmektedirler ki bu söze sadakat ve ahde vefa Yüce Rabbimiz tarafından özel olarak ödüllendirilecektir.⁵

Verilen söz, vefayı gerektirir. Nitekim Peygamber Efendimiz, hutbelerinde, "Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin ise

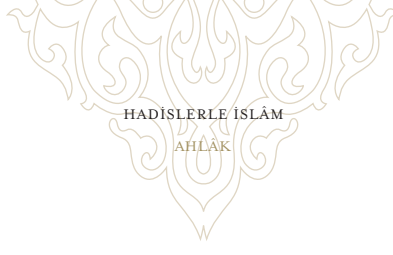
¹ Ahzâb, 33/23.

² M4918 Müslim, İmâre, 148; T3200 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 33.

³ En'âm, 6/152.

⁴ Arâf, 7/172.

⁵ Fetih, 48/10.

*dini yoktur.*⁶ buyurmuştur. Allah ve Resûlü'ne verilen söz ise ayrıcalıklıdır, daha fazla hassasiyet gerektirir. Ancak sözün kime verildiğinin değil, bizzat sözün kendisinin esas olduğunu; söz verildiyse, antlaşma yapıldıysa mutlaka sözün yerine getirilmesi, antlaşmaya riayet edilmesi gerektiğini öğretir Allah Resûlü bize. Şu örnek bu öğretinin en güzel örneklerinden biridir:

Mekkeli müşrikler adına Süheyl b. Amr,⁷ Hz. Peygamber'le on yıllığına Hudeybiye Antlaşması'na imza atmak üzereydi.⁸ Antlaşma metni henüz hazırlanırken Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebû Cendel, ayaklarına vurulmuş pranganın zincirleriyle sıçrayarak çıkageldi Allah Resûlü'nün huzuruna.⁹ İslâm'ı kabul ettiği için prangaya vurulmuş olan Ebû Cendel, müşriklerin ellerinden kurtulup çok yakınına, Hudeybiye'ye kadar gelmiş olan Hz. Peygamber'e sığınmıştı. Ancak Hz. Peygamber'le Mekkeli müşrikler arasında imzalanmak üzere olan antlaşmada, Mekkelilerden Hz. Peygamber'e sığınanların İslâm'ı kabul etmiş olsalar dahi Mekkelilere geri verileceğine dair bir madde vardı.¹⁰

Tarafların antlaşma üzerinde konuştukları esnada gerçekleşen bu iltica üzerine Süheyl, antlaşma gereği oğlu Ebû Cendel'in kendisine teslim edilmesini istedi.¹¹ Müslüman olan Ebû Cendel, müminlere yönelerek yalvardı, kendisine işkence edildiğini söyledi. Zaten ne kadar çok işkenceye uğradığı her hâlden belli idi. Yürekleri parçalayan bu manzara karşısında Hz. Peygamber, Ebû Cendel'i babasına teslim etmek istemedi. Hatta Ebû Cendel'i kendi yanlarına aldıktan sonra antlaşmayı imzalamasını ona teklif etti. Ancak Süheyl bunu kabul etmedi. Sonunda Ebû Cendel'i müşriklere teslim eden Hz. Peygamber, üzerinde anlaşmak üzere oldukları bir ahdi yerine getirdi ve Ebû Cendel'e sabretmesini tavsiye etti. Ebû Cendel'in yakarışı orada bulunan müminleri ağılattı ise de bir süre sonra durum Müslümanların lehine döndü.¹²

Benzer bir olay Ebû Basîr'in başından geçmişti. Kureyş asıllı olmasına¹³ rağmen, sırf Müslüman olduğu için tutuklanan Utbe b. Esîd es-Sekâfi, nâm-ı diğer Ebû Basîr, bir yolunu bulup kavminin elinden kaçtı. Medine'ye gelerek Hz. Peygamber'e sığındı. İmzalanmış Hudeybiye Antlaşması'na dayanarak Ebû Basîr'in iadesini isteyen Ahnes b. Şerîk ve Ezher b. Abdiavf ez-Zührî, Resûlullah'a hitaben bir mektup yazdılar ve iki elçiyle birlikte Hz. Peygamber'e gönderdiler. Elçilerin getirdiği mektubu Übey b. Kâ'b'a okutan Hz. Peygamber, Ebû Basîr'i çağırıp antlaşma gereğince kendisini teslim etmek zorunda olduğunu söyledi. Ebû Basîr, kendisine işkence edileceğini

⁶ HM12410 İbn Hanbel, III, 134.

⁷ M4632 Müslim, Cihâd ve siyer, 93.

⁸ D2766 Ebû Dâvûd, Cihâd, 156.

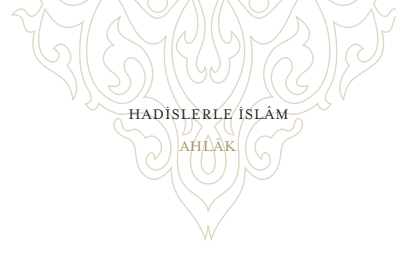
⁹ B2700 Buhârî, Sulh, 7.

¹⁰ B2711 Buhârî, Şurût, 1.

¹¹ B2731 Buhârî, Şurût, 15.

¹² VM2/608 Vâkıdî, Meğâzî, II, 608.

¹³ MA9720 Abdürrezzâk, Musannef, V, 330.

belirterek, Mekkelilere teslim edilmemesini rica etti Allah Resûlü'nden. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in dudaklarından tarihe yazılacak şu sözcükler döküldü: *“Ey Ebû Basîr! Bildiğin gibi biz bu kavme (bir söz) verdik. Dinimize göre bize, ahde vefasızlık yapmak yaraşmaz...”* Sonra da, Ebû Basîr'i teselli etti ve Allah'ın ona mutlaka bir çıkış yolu göstereceğini belirtti.¹⁴

Mekke'den gelenler, Ebû Basîr'i teslim alarak yola çıktılar. Yemek molası verdikleri Zü'l-Huleyfe'de Ebû Basîr, içlerinden birini oyuna getirerek kılıcını aldı ve onu öldürdü. Kendisinin de öldürüleceğini anlayan diğeri ise kaçıp Medine'ye gitti. Arkadaşının Ebû Basîr tarafından öldürüldüğünü, kendisinin de öldüreceğini söyleyerek Hz. Peygamber'e sığındı. Çok geçmeden öldürdüğü adamın kılıcını kuşanan Ebû Basîr de çıkageldi ve Hz. Peygamber'e, *“Ey Allah'ın Peygamberi! Allah sana ahdini yerine getirtti, beni onlara geri verdin. Sonra da Allah beni onlardan kurtardı.”* dedi.¹⁵

Ebû Basîr, öldürdüğü adamın eşyalarını, binitini ve kılıcını kastederek, *“Yâ Resûlallah! Bunların beşte birini ayırıp al.”* dedi. Hz. Peygamber ise, *“Eğer bunun beşte birini alırsam onlarla anlaştığım konuda kendilerine verdiğim sözü yerine getirmediğimi düşünürler.”* buyurdu.¹⁶ Ardından Hz. Peygamber'in, *“Hayret! Adam, yanında birileri daha olsa harbi kızıştırarak.”* dediğini işiten Ebû Basîr, yapılan antlaşma gereği Hz. Peygamber'in kendisini yeniden iade edeceğini anladı ve Medine'yi terk etti.¹⁷ Kureys'in ticaret kervanlarının geçtiği, Mekke ile Şam arasında bulunan Iys mevkiine yerleşti.¹⁸ Kısa zamanda burası, Müslüman olarak Mekke'den kaçan fakat antlaşma gereği Hz. Peygamber'in kabul edemediği ya da Mekkelilere iade ettiği Ebû Cendel ve benzeri Müslümanların oluşturduğu bir karargâh hâline geldi.¹⁹

Ebû Basîr'in getirdiği ganimeti, dolaylı olarak da olsa, antlaşmaya muhalefet olarak değerlendiren Allah Resûlü, müşriklerden kaçan kişinin sığınma talebini de kabul etmemiştir. Böylece doğrudan veya dolaylı olarak antlaşmaya aykırı davranışlardan kaçınılması gerektiğini göstermiştir. Hatta, *“Kim bir zimmiyi (antlaşmalı bir gayri müslim vatandaşı) antlaşmalıyken öldürürse Allah ona cenneti haram kılar.”*²⁰ buyurmak suretiyle de, antlaşmaya muhalefet eden kişinin cehennemle cezalandırılacağına dikkatleri çekmiştir.

Ahde vefa gösterilmesi, her ne koşulda olursa olsun, lehine de olsa aleyhine de olsa verilen sözlerin tutulması, müminin ayırıcı özelliklerindendir. Nitekim câhiliye âdetlerinin bütün çeşitleriyle hüküm sürdü-

¹⁴ VM2/624 Vâkıdî, *Meğâzî*, II, 624-625.

¹⁵ MA9720 Abdürrezzâk, *Musannef*, V, 330; B2731 Buhârî, Şurût, 15.

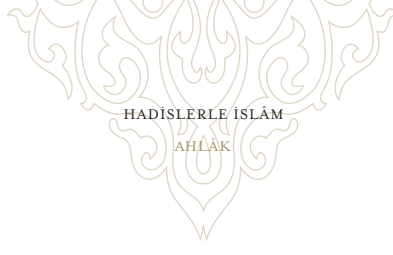
¹⁶ VM2/626 Vâkıdî, *Meğâzî*, II, 626.

¹⁷ B2731 Buhârî, Şurût, 15.

¹⁸ BS19345 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 376.

¹⁹ D2765 Ebû Dâvûd, Cihâd, 156.

²⁰ D2760 Ebû Dâvûd, Cihâd, 153.

ğü Mekke toplumunda, ahdine vefa göstermekte son derece hassas olan ve verdiği sözü mutlaka tutan Hz. Peygamber, daha peygamber olmadan önce dahi “Muhammedü'l-Emîn” (Güvenilir Muhammed) olarak şöhret kazanmış, onun bu özelliğini can düşmanları bile itiraf etmekten kendilerini alamamıştır. Henüz Müslüman olmayan Ebû Süfyân, ticaret amacıyla Şam'a gittiğinde, peygamberlik iddiasında bulunan Muhammed hakkında kendisinden bilgi almak istediğini söyleyen Rum kayseri Hirakl ile aralarında geçen konuşmayı şöyle anlatmaktadır:

“(Hirakl), ‘Peygamberlik iddiasında bulunmadan evvel onu hiç yalan söylemekle itham etmiş miydiniz?’ dedi. Ben, ‘Hayır.’ dedim. ‘Sözünde durmazlık eder mi?’ dedi. ‘Hayır, ancak biz şimdi onunla belli bir zamana kadar anlaşmış bulunmaktayız. Bu müddet içinde ne yapacağını bilmiyoruz.’ dedim.” Karşılıklı konuşmada Ebû Süfyân, arkadaşları tarafından yalanlanacağı korkusuyla gerçeğe aykırı şeyler söyleyemediğini itiraf etmektedir.²¹

İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivayete göre Hirakl, Ebû Süfyân'ın verdiği cevapları, “Onun, namaz kılmayı, doğru dürüst olmayı, iffetli olmayı, ahde vefa göstermeyi ve emaneti sahibine tevdi etmeyi istediğini iddia ettin.” şeklinde özetlemiş, “İşte bunlar bir peygamberin vasfıdır.” demek suretiyle, beklenen peygamber hakkındaki bilgisinin yanında ona olan hayranlığını da ortaya koymuştur.²²

Yazılı bir antlaşma, yeminle perçinlenmiş bir vaat ya da verilmiş bir söz, şüphesiz vefayı gerektirmektedir. Açık vaat ve antlaşmaların yanında, elçilere dokunmamak, kendilerine sığınan insanları düşmana teslim etmemek gibi hususlara da sadakat şarttır. Nitekim Bedir'de esir düşen Peygamberimizin amcası Abbâs b. Abdülmuttalib'in fidesini getirmek üzere Medine'ye gelen ve aslında Bedir'den önce Müslüman olduğu hâlde Medine'ye gelinceye kadar bunu gizleyen Ebû Râfi', Medine'de kalmak istemiştir.²³ Ebû Râfi' kendi hikâyesini şöyle anlatır: “Resûlullah'a, Kureyş'e geri dönmeyeceğimi söyledim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: ‘Ben ahdimi bozmam, elçileri de alıkoymam. Sen şimdi geri dön. Şu an düşündüğün gibi yine gelmek istersen, sonra gelirsin.’ Bu konuşmadan sonra ben, önce Kureyşlilerin yanına geri döndüm. Ardından da Resûlullah'ın yanına geldim.”²⁴

Kadim zamanlardan beri devletlerarası hukukta bir teamül olan ‘elçilere dokunmama’ veya ‘onları alıkoymama’ ilkesini Allah Resûlü kendi imzaladığı bir antlaşma olarak görmüştür. Dolayısıyla yanlış anlamalara yol aç-

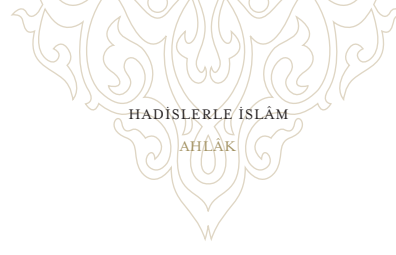
²¹ B7 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1.

²² B2681 Buhârî, Şehâdât, 28.

²³ HE1/183 Ebû Nuaym,

Hilyetü'l-evliyâ, I, 183.

²⁴ D2758 Ebû Dâvûd, Cihâd, 151.

cak bir davranış olacağı için, Ebû Râfi'in arzu ve rızasına rağmen Medine'de kalmasına izin vermemiştir. Zira verilen sözden dönmek fâsıkların,²⁵ yapılan ahitlere riayet etmek ise müminlerin en belirgin vasıflarındandır.²⁶ Nitekim "...Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren, sözünden) sorumludur." âyeti gereği, verilen söz mesuliyet doğurmaktadır.²⁷ Yine, "Kardeşinle (düşmanlığa varan) tartışmaya girme, onunla (kırıcı şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme."²⁸ buyuran Hz. Peygamber, söz vermenin ağır bir sorumluluk olduğunu ifade etmiştir.

Arkasında durulmayan ve gereği yerine getirilmeyen söz, Peygamberimiz tarafından kişinin üzerindeki münafıklık alâmeti olarak zikredilmektedir.²⁹

Yüce Rabbimiz, "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?"³⁰ sorusuyla dikkatleri çekmiş, "Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir."³¹ âyetiyle apaçık bir uyarıda bulunmuştur. Buna göre yerine getirme düşüncesi olmaksızın yapılan vaatler Allah'ın gazabına sebep olurken, yerine getirme düşüncesiyle verilen sözün –yapılmasa bile– bir sorumluluk doğurmadığını Peygamberimiz şöyle belirtmektedir: "Kişi yerine getirme niyetiyle kardeşine bir söz verir, ancak onu yerine getiremez ve zamanında sözünü tutamazsa günahkâr olmaz."³²

Basit menfaatler nedeniyle verdiği sözden dönenler, Allah Teâlâ tarafından, "Allah'a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere gelince, işte bunların âhirette bir payı yoktur. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için acı bir azap vardır."³³ âyet-i celîlesi ile tehdit edilmektedir.

Allah Resûlü, câhiliye döneminde yapılmış olsalar bile, antlaşmalara riayet edilmesini tavsiye etmiştir.³⁴ Vasiyet için de aynı durum söz konusudur. Bu nedenle Hz. Peygamber'in vefatından hemen sonra halife seçilen Hz. Ebû Bekir, Bahreyn'de görevli olan Alâ b. Hadramî'nin oradan getirdiği malın yanında durup insanlara şu çağrıda bulunmuştur: "Kimin Hz. Peygamber'den (sav) bir alacağı varsa ya da kim ondan bir söz almışsa bize gelsin." Bu çağrı üzerine Câbir öne çıkarak, "Resûlullah bana şunu şunu vereceğini vaad etmişti." dedi. Resûlullah'ın vaadini yerine getirmek isteyen Hz. Ebû Bekir de üç kez avuçlarını doldurarak, ona dediği miktarı vermiştir.³⁵

Hz. Ömer de Ehl-i kitaba verilen sözlerin, onlarla yapılan antlaşmaların harfiyen yerine getirilmesini vasiyet etmiştir.³⁶ Hz. Peygamber'in hayatın-

²⁵ Bakara, 2/26-27.

²⁶ Mü'minûn, 23/8.

²⁷ İsrâ, 17/34.

²⁸ T1995 Tirmizî, Birr, 58.

²⁹ M210 Müslim, İmân, 106.

³⁰ Saff, 61/2.

³¹ Saff, 61/3.

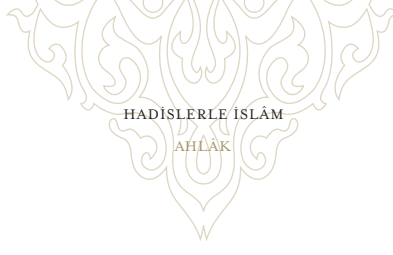
³² D4995 Ebû Dâvûd, Edeb, 82.

³³ Âl-i İmrân, 3/77.

³⁴ T1585 Tirmizî, Siyer, 30.

³⁵ B2683 Buhârî, Şehâdât, 28.

³⁶ B3052 Buhârî, Cihâd, 174.

da en mükemmel örneklerine şahit olduğumuz, vefakârlık ve antlaşmalara riayet hassasiyeti, zamanla İslâm ahlâkının vazgeçilmez bir özelliği hâline gelmiştir. Öyle ki Müslümanlar her hâl ve koşulda buna riayet etmişlerdir.

Hımyerli Süleym b. Âmir anlatmaktadır: Muâviye ile Rumlar arasında sulh antlaşması yapılmıştır. Süre bittiğinde saldırabilmek için Muâviye, ordusunu Rum diyarına doğru sevk etmek ister. Bu arada karargâha Amr b. Abese gelir. Gördükleri karşısında şaşkınlığa düşen Amr, “Allâhü ekber! Allâhü ekber! İhanet yok, ahde vefa var!” diye bağırmaya başlar. Bunu haber alan Muâviye birisini göndermek suretiyle ona, ne yapmak istediğini, bu konuda ne bildiğini ve ne düşündüğünü sordurur. Amr, şu cevabı verir: “Ben Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini işittim: *‘Bir kavimle aralarında antlaşma bulunan kişi, antlaşma karşılıklı olarak bozuluncaya ya da süre doluncaya kadar, ne o antlaşmaya aykırı bir şey yapsın, ne de onu bozsun.’*” Amr’ın Allah Resûlü’nden yaptığı bu nakilden sonra Muâviye, ordusunu geri çekmiştir.³⁷

Hz. Peygamber’in, hile ve aldatmanın meşru görülme eğiliminin hâkim olduğu savaş hâlinde bile, “*Yaptığınız antlaşmaları bozmayın.*” tavsiyesinin³⁸ yanında, şartlar değişmiş olsa da yapılan antlaşmaların süresi içinde geçerliğini koruduğuna vurgu yapması anlamlıdır.³⁹ Hatta antlaşmalı birini, antlaşma süresi sona ermeden öldüren kimseye Allah’ın cenneti haram kılacağını vurgulamış,⁴⁰ sözünde durmayan kişiye, Allah’ın ismini anarak yemin ettikten sonra sözünden dönen kişiye, kıyamet gününde düşmanlık edeceğini ifade etmiş,⁴¹ kendisi hayatı boyunca zorlansa bile verdiği sözleri mutlak yerine getirmiştir.⁴²

Kime ve neden verildiği değil, bizzat sözün kendisi esastır, değerlidir ve önemlidir. Dolayısıyla sadece hukukî antlaşmalar ya da resmî sözleşmeler değil, büyük küçük, kadın erkek toplumun her ferdini ilgilendiren günlük hayata dair vaatler de bağlayıcıdır. Bu nedenle kişi, kendi çocuklarına verdiği sözü bile küçük görüp, basite alıp savuşturmamalıdır.⁴³ Öte yandan Hz. Peygamber, tek bir vücut gibi gördüğü müminlerden⁴⁴ birinin verdiği sözü diğerleri için de bağlayıcı görmüştür. “*Statülerine bakılmaksızın bütün Müslümanların verdiği zimmet (güvence) eşittir.*”⁴⁵ ifadesiyle Allah Resûlü, bir taraftan hak ve sorumlulukta Müslüman bireylerin eşitliğini ortaya koyarken, diğer taraftan onların bir kimseye karşı tanıdıkları güvence konusunda ortak bir yükümlülüğe sahip olduklarını da hatırlatmaktadır. O, toplumun en alt tabakasındaki bir Müslüman’ın bile

³⁷ D2759 Ebü Dâvûd, Cihâd, 152.

³⁸ T1617 Tirmizî, Siyer, 48.

³⁹ T871 Tirmizî, Hac, 44;

HM594 İbn Hanbel, I, 77.

⁴⁰ D2760 Ebü Dâvûd, Cihâd, 153.

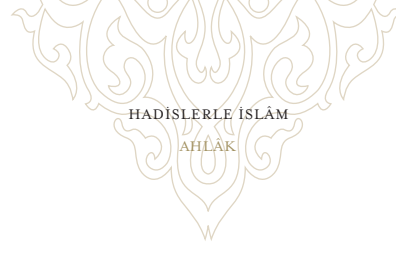
⁴¹ B2227 Buhârî, Büyü’, 106.

⁴² D4996 Ebü Dâvûd, Edeb, 82.

⁴³ DM2743 Dârimî, Rikâk, 7.

⁴⁴ B6011 Buhârî, Edeb, 27.

⁴⁵ M3794 Müslim, İtk, 20.

sözüne riayet etmek için gayret göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁶ Hz. Peygamber'in bu konudaki duyarlılığını açıkça ortaya koyan bir olayı, niçin Bedir Muharebesi'ne katılmadığını açıklayan Huzeyfe el-Yemânî bize şöyle anlatmaktadır: “Bedir Savaşı'na şu nedenle katılamadım ki, babam Huseyl ve ben birlikte (savaşa katılmak için) yola çıkmıştık. Kureyşli müşrikler bizi yakaladılar ve ‘Siz Muhammed’e katılmaya mı gidiyorsunuz?’ diye sorguya çektiler. ‘Hayır. Ona katılmaya gitmiyoruz, biz sadece Medine’ye gidiyoruz.’ dedik. Ve bizden Medine’ye gitsek bile Hz. Peygamber ile birlikte savaşa katılmayacağımıza dair Allah’ın adıyla söz ve yemin aldılar. Allah Resûlü’nün (sav) yanına gidip durumu ona anlattığımızda, ‘Siz geri dönün. Biz onlara verdiğimiz sözü tutarız, onlar karşısında yardımı da Allah’tan isteriz.’ buyurdu.”⁴⁷

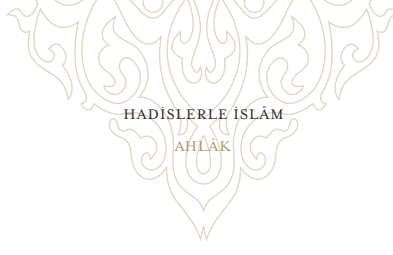
Şu da var ki, Müslümanların kendi aralarında yaptıkları ticarî anlaşmalar veya birbirlerine verdikleri sözler zaman zaman taraflardan birine mağduriyet yaşatabilmektedir. Nitekim Medine’de iki kişi, bir hurma bahçesinin meyvesi üzerinde para peşin, mal veresiye olacak şekilde anlaşmışlardı. Ancak o sene ağaçlar meyve vermedi. Ortaya çıkan zarar üzerine aralarında tartışma oldu. Problemi kendisine ilettiklerinde, Hz. Peygamber satıcıya, “Onun malını neye karşılık helâl sayıyorsun? Ona ücretini geri ver.” şeklinde tavsiyede bulundu.⁴⁸ Anlaşmazlığın kaynağı olan ticaret tarzını, yani henüz olgunlaşmamış hurmanın satışını yasakladı. Daha da önemlisi, “Kim bir Müslüman’ın kendisiyle yaptığı alışverişten vazgeçmesine onay verirse, Allah da onun günahlarını bağışlar.”⁴⁹ buyurmak suretiyle, başka bir erdeme atıfta bulundu. Resûl-i Ekrem’in verdiği mesajın, Müslümanlar tarafından ne çabuk kavrandığını Vâsile b. Eskâ şöyle anlatmaktadır: “Allah Resûlü, Tebük Gazvesi için çağrıda bulundu. Ben hemen (savaş malzemesi tedarik etmek için) ailemin yanına döndüm. Medine’ye geri geldiğimde ilk sahâbe grubu yola çıkmıştı. Ben, ‘Elde ettiği ganimet karşılığında bir adamı kim taşır?’ diye bağırmaya başladım. Ensardan yaşlı birisi beni çağırırdı. ‘Ganimeti bizim olmak şartıyla, birlikte bineceğimiz bir hayvan veririm. Bizimle de, yer ve içersin. Ne dersin?’ dedi. Adamın yaptığı teklife, ‘Tamam.’ dedim. Bunun üzerine, ‘Yüce Allah yolunu açık etsin.’ dedi. Ben de onlarla yola çıktım. Allah, (savaş sonrası) bize ganimet nasip etti ve benim hisseme de birkaç genç deve düştü. Anlaştığımız üzere develeri alıp, bineğin sahibi olan kişiye getirdim. Develere baktı ve ‘Bunlar kıymetli hayvanlar.’ dedi. Ben de, ‘Onlar benim sana söz verdiğim ganimetler.’ dedim. Bunun

⁴⁶ D2034 Ebû Dâvûd, Menâsik, 95-96.

⁴⁷ M4639 Müslim, Cihâd ve siyer, 98.

⁴⁸ D3467 Ebû Dâvûd, Büyü’ (İcâre), 56.

⁴⁹ D3460 Ebû Dâvûd, Büyü’ (İcâre), 52.

üzerine adam, ‘Ey yeğenim! Develerini al götür. Biz, sana düşen ganimet derken (mânevî kazanç gibi) başka bir şeyi kastettik.’ dedi.”⁵⁰

Peygamber Efendimiz, “*Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin.*”⁵¹ buyurmuştur.⁵² Zira unutulmamalıdır ki verilen sözlerin tutulması, ahde vefa,⁵³ antlaşmalara riayet, kişinin kurtuluşuna vesile olacağı gibi, topluma da huzur ve barış getirecektir. Allah’ın sevgisini ve insanların güvenini kazandıracak, ecri de Allah tarafından ödenecektir.⁵⁴ Tutulmayan söz, yerine getirilmeyen vaat, şartlarına riayet edilmeyen antlaşma ise kişide nifak alâmeti olarak görülecek, ayrıca toplumsal çöküşü de hızlandıracaktır. Söze sadakat, dünyada onur ve güven, âhirette ise Yüce Allah’ın iltifatını kazandıracaktır.

⁵⁰ D2676 Ebû Dâvûd, Cihâd, 113.

⁵¹ HM23137 İbn Hanbel, V, 323.

⁵² HM23137 İbn Hanbel, V, 323.

⁵³ Âl-i İmrân, 3/76.

⁵⁴ M4463 Müslim, Hudûd, 43.